

Boğaziçi Üniversitesi
Arşiv ve Dokümantasyon
Merkezi

SALT

arsivmerkezi.boun.edu.tr

Aşk ile Fiziğe Adanmış Bir Ömür: Feza Gürsey

1989 yılında ODTÜ Prof. Dr. Mustafa N. Parlar Eğitim ve Araştırma Vakfı Bilim Hizmet ve Onur Ödülü'ne layık görüldüğünde yaptığı konuşmada “aşkla beslenmeyen bilim nasıl yeşersin” diyen Feza Gürsey, bilim ve sanatın aşk ile yeşerdiği yüzünü aydınlığa çevirmiş, askeri tıp doktoru olan Dr. Reşit Süreyya Gürsey ile 1991 yılında TÜBİTAK

Hizmet Ödülü'nü almış kimya profesörü olan Remziye Salih Hisar'ın oğlu olarak, 7 Nisan 1921 günü dünyaya geldi.

Uluslararası bilim camiasında çok önemli yer edinmiş olan Gürsey, 13 Nisan 1992'de aramızdan ayrıldı. Hiç kuşkusuz ki bıraktığı miras dostları ve gelecek fizikçi kuşakları arasında devam edecek. Umuyor ve diliyoruz ki Feza Gürsey Arşivi, Gürsey'in bilimi, sanat, felsefeyle ve en önemlisi sevgiyle kaynaştıran ışığının parlamasında katkıda bulunacak.

Eğitim Yılları (1931-1951)

Öğrenim hayatına Paris'teki Jeanne D'Arc okulunda başlayan Feza Gürsey, annesinin Türkiye'ye dönme kararının ardından eğitimine Galatasaray Lisesi'nde devam etti. Daha bu yıllarda sanat ve edebiyata çok yakın olmakla birlikte sayısal alanlardaki başarısı ile arkadaşlarını hayran bırakan Gürsey'in lakabı "Einstein" olmuştu. 1944 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Fizik-Matematik Bölümü'nden lisans derecesini alan Gürsey, Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı sınavı kazanarak 1945 yılında Londra Üniversitesi Imperial College'da doktora çalışmalarına başladı. 1950 yılında uygulamalı matematik dalındaki doktora eğitimini "Applications of Quaternions to Field Equations" başlıklı teziyle başarıyla tamamlayan Gürsey, 1950-1951 yılları arasında Cambridge Üniversitesi'nde genel rölativite, conform grup ve kuaterniyonlarla ilgili çalışmalarına devam etti. İstanbul'a döndükten bir müddet sonra, İstanbul Üniversitesi Tatbiki Matematik kürsüsüne asistan olarak tayin edildi. 1952 yılında doçentlik tezini tamamladı ve 1953'de doçent unvanını aldıktan sonra, 1954 yılında İstanbul Üniversitesi Tatbiki Matematik kürsüsüne atandı. 1957 yılında, Atom Enerjisi Komisyonu'nun bursu ile A.B.D'de Brookhaven Ulusal Laboratuvarı'na gitti. 1961 yılına kadar Princeton, Columbia, Berkeley, Brookhaven gibi merkezlerde dönemin ileri gelen araştırmacılarıyla çalışmalarına devam etti.

Fizik Bilimine Katkıları

Çalışma arkadaşları tarafından derin bir düşünür ve dikkatli bir okur olarak tanınan Feza Gürsey, 1961 yılında Türkiye'ye geri döndü ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Teorik Fizik Bölümü'nde profesör olarak çalışmaya başladı. Kazandığı uluslararası başarıya ve dünyanın en prestijli kurumlarından gelen tekliflere rağmen Gürsey için

Türkiye’de akademik çalışma yapabilmenin yeri ayrı olmuştu. Kendisinin ifadesiyle “Ben olabileceğim kadar bilim adamı olacağım ama önümde büyük bir iş var, o da dünyadaki aydınlığı, gün ışığını pencereden Türkiye’ye sokmak.”

ODTÜ’de geçirdiği yıllar boyunca Feza Gürsey, aralarında Nobel ödülü almış isimlerin de bulunduğu çok sayıda önemli fizikçiyi üniversiteye davet ederek, gerek öğrenci gerekse diğer öğretim üyelerinin önde gelen fizikçilerle tanışmasına olanak sağladı.

Feza Gürsey, 1973-1991 yılları arasında Yale Üniversitesi’nde çalışmalarına devam etti. Yale Üniversitesi’nden Prof. Dr. Vernon Hughes, Feza Gürsey’in aralarına katılma sürecini şu sözlerle aktarır: “Altmışlı yılların ilk yarısında Yale Fizik Bölümü başkanıyım. Teorik fizikte oradaki en önde gelen kişi olan Profesör Gregory Breit 1967’de emekli olacağından Yale’de Teorik fiziğin güçlendirilmesi için özel bir gayret gösteriyorduk. Ne mutlu bize ki, Feza’yı bölümümüze katılmaya ikna edebildik, önce 1965’te Orta Dogu Teknik Üniversitesi’nden izinli misafir profesör, sonra da 1968’de tam kadrolu profesör olarak. [...] O zamanlar Feza birkaç önemli katkısı ile şöhret kazanmıştı: Baryonların ve mezonların etkileşmelerinin kiral grup çerçevesinde, kırılmış simetri kavramını temel alarak anlaşılması; Radicatti ile kuvvetli etkileşmelerin SU(6) simetrisi üzerine çalışması; zayıf etkileşmelerde iki nötrino teorisi ve kesikli (discrete) simetrilerle ilgili olarak yaptıkları; W. de Sitter grubu hakkındaki tezi; Mach prensibi ve genel görelilik konusundaki fikirleri.”

Ödülleri ve Üyelikleri

Feza Gürsey bilim yaşantısı boyunca pek çok ödüle layık görüldü. Bu ödüller arasında 1969 yılında aldığı TÜBİTAK Bilim Ödülü, 1977 yılında S. Glashow ile birlikte aldığı J.R. Oppenheimer Ödülü, 1979’da kendisine verilen Einstein ve 1981 yılında aldığı Collège de France madalyaları, İtalya Cumhuriyeti tarafından 1984 yılında verilen Commendatore Nişanı yer alıyor. Gürsey aynı zamanda Türk Fizik Derneği, Amerikan Fizik Derneği, Üçüncü Dünya Bilimler Akademisi, Connecticut Bilimler Akademisi ve American Academy for Arts and Sciences gibi pek çok akademik yapıya seçilmiş ve derneğe üye olmuştur. Kazanmış olduğu uluslararası şöhret Feza Gürsey’i ulaşılamazlık perdesinin arkasına itmemişti. Aksine eşi Suha Gürsey ile birlikte gittikleri her yerde evlerini yalnızca öğrencilerine ve fizikçilere değil herkese açmışlardı. Gürsey ailesini anlatan tüm anılarda bahsi geçen bu evde fiziğin yanı sıra müzik, edebiyat, filoloji, sanat, tarih ve daha pek çok şey konuşulurdu.

Feza Gürsey Arşivi nasıl oluştu?

1992 yılında Feza Gürsey'in ölümünün ardından, Boğaziçi Üniversitesi Fizik Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Meral Serdaroğlu, Gürsey'in Anadolu Hisarı'ndaki evinde yer alan belgeleri, fotoğrafları ve birtakım objeleri büyük bir özveri ve gayretle bir araya getirdi ve tasnifini yaptı. Boğaziçi Üniversitesi Fizik Bölümü'nde muhafaza edilen Feza Gürsey Arşivi, yıllar içinde Gürsey'in yakın çevresi, ailesi ve meslektaşlarından gelen ve Feza Gürsey adına yapılan anma etkinliklerinde ortaya çıkan konuşmalar ve yazılarla zenginleşti.

Arşivde neler var?

Arşiv, Feza Gürsey'in günlük yaşamına ve bilim insanı olarak yaşantısına dair belgeleri, bilimsel makalelerini, kişisel ilgi alanlarına ait belgeleri içeriyor. Arşivde bulunan çeşitli bilim insanları ile mektuplaşmalar, lise yıllarından itibaren tuttuğu defterler ve pek çok makale fizik tarihi çalışmalarını açısından önemli belgeler. Ayrıca Feza Gürsey'e ait fotoğraf albümleri, ödüller, basında çıkmış yazılar, söyleşiler, konuşmalarından kaydedilmiş ses bantları ve bunların çözümlemeleri, Feza Gürsey Arşivi'nin önemli diğer malzemeleri arasında yer alıyor. Arşivde araştırmacıları bir de sürpriz bekliyor. Fiziğin yanı sıra sanata da derin bir ilgi besleyen Feza Gürsey'in gençlik yıllarından başlayarak çizdiği desenler, yazdığı şiirler ve sanat ve edebiyat yazıları da bu arşivin bir parçası.

**Bu metnin hazırlanmasında ve görsellerin seçiminde Prof. Dr. Meral Serdaroğlu'nun Feza Gürsey üzerine yapmış olduğu çalışmalardan faydalanılmıştır.*

***İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen "Kişisel Arşivlerle İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi" projesi kapsamında hazırlanan bu yayının içeriği İstanbul Kalkınma Ajansı veya Kalkınma Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili tek sorumluluk Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi'ne aittir.*